

Globalni izveštaj o konkurentnosti

Svetski ekonomski forum

Svetski ekonomski forum (World Economic Forum – WEF) je međunarodna, nezavisna, neprofitna organizacija sa sedištem u Švajcarskoj. Pod motom „preduzetništvo je od globalnog javnog interesa“, WEF izdaje niz istraživačkih izveštaja, organizuje konferencije na regionalnom i svetskom nivou, pokreće različite sektorske inicijative.

WEF je najpoznatiji po organizovanju godišnjih sastanaka u Davosu (Švajcarska), gde se okupljaju međunarodni politički lideri, intelektualci, vodeći poslovni ljudi, novinari, nevladine organizacije. Na ovim sastancima se raspravljaju važna aktuelna pitanja od globalnog interesa.

WEF deluje i kao *think – tank* organizacija u okviru koje, između ostalih, postoji i Tim za konkurentnost. Ovo odeljenje se bavi izdavanjem niza godišnjih ekonomskih publikacija: Globalni izveštaj o konkurentnosti, Globalni izveštaj o informacionoj tehnologiji, Globalni izveštaj o jazu između polova, Globalni izveštaj o riziku i mnoge druge.

Globalni izveštaj o konkurentnosti

Globalni izveštaj o konkurentnosti (Global Competitiveness Report – GCR) se bavi **procenom sposobnosti jedne zemlje da obezbedi visok životni standard za svoje građane**, što je usko povezano sa tim koliko produktivno jedna zemlja koristi svoje raspoložive resurse. Istovremeno, izveštaj se bavi analizom faktora koji utiču na **privredni rast**, sa ciljem da objasni šta čini neke zemlje razvijenijim od drugih i da ponudi donosiocima odluka instrument za unapređenje ekonomske politike i institucionalnih reformi. GCR je prvi put izdat 1979. godine, kada je pokrivaio 16 zemalja, a od 2012. godine ovaj broj je porastao na broj od 140 zemalja, koliko je i danas. Taj podatak ga čini najobimnijom analizom ove vrste.

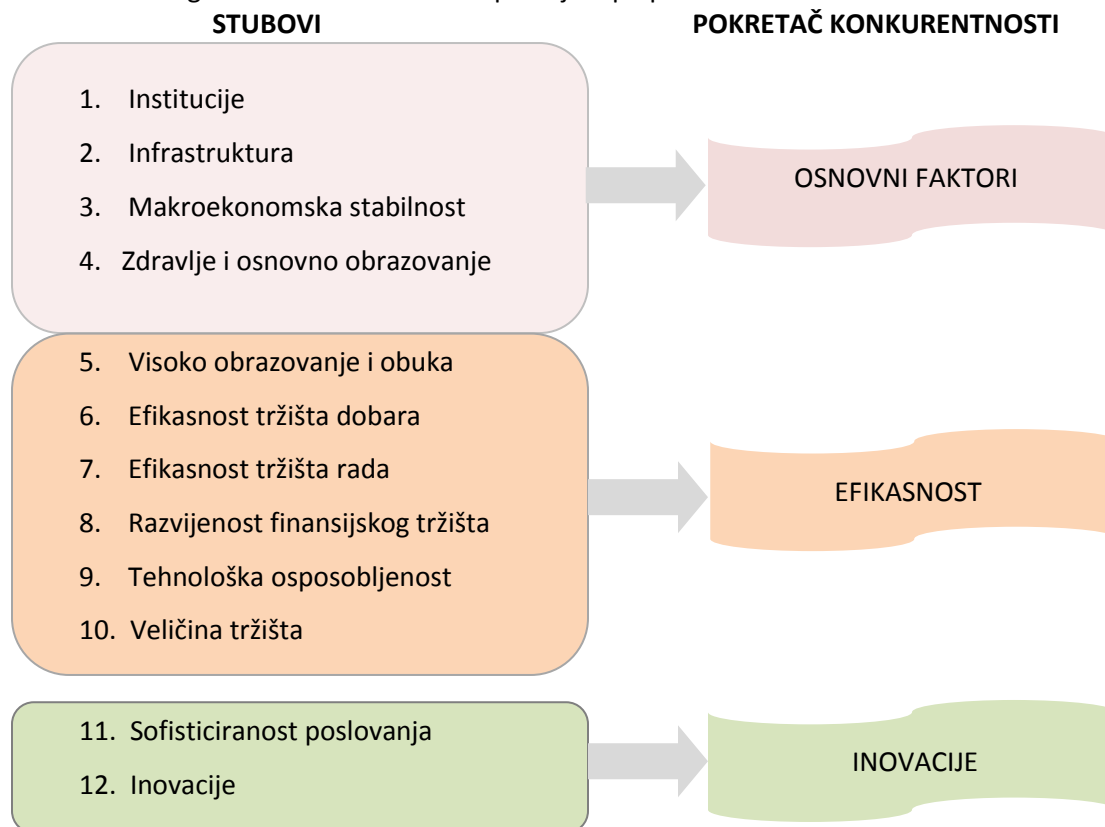
Metodologija

Konačni rezultat istraživanja Globalnog izveštaja o konkurentnosti je predstavljen u vidu **globalnog indeksa konkurentnosti** (Global Competitiveness Index – GCI), koji je prvi put predstavljen 2005. godine. Preko 100 varijabli učestvuje u izračunavanju ovog indeksa, kao što su institucionalne, političke, socijalne i sve druge komponente koje utiču na konkurentnost jedne države. Anketa rukovodilaca je glavni izvor podataka iz kojeg se dobija dve trećine varijabli, dok se ostatak informacija pribavlja iz različitih izvora, kao što su statistike Ujedinjenih nacija. Anketa rukovodilaca se sprovodi na reprezentativnom uzorku poslovnih lidera za svaku posmatranu zemlju. U Srbiji, u WEF istraživanju 2015–2016. godine učestvovala je Fondacija za razvoj ekonomske nauke.

Pribavljeni podaci se svrstavaju u jedan od dvanaest stubova koji se smatraju za najvažnije determinante konkurentnosti, a koji se pojedinačno sastoje iz više indikatora (ukupno 114). Svakom indikatoru se dodeljuje **vrednost od 1 (minimum) do 7 (maksimum)**, na osnovu čega se kasnije zemlje rangiraju, kako po indikatorima pojedinačno, tako i po globalnom indeksu konkurentnosti, koji predstavlja konačnu vrednost za jednu zemlju izračunatu koristeći se svim vrednostima pojedinačnih indikatora. Jedan od

rezultata ovog istraživanja WEF-a je i podela svih analiziranih zemalja u zavisnosti od toga da li su pokretači njihove konkurentnosti osnovni faktori, efikasnost ili inovacije.

Slika 1.1. Stubovi Globalnog indeksa konkurentnosti podeljeni po pokretačima konkurentnosti

Izvor: Global Competitiveness Report 2015-2016

Zemlje koje su vođene osnovnim faktorima konkurišu na tržištu osnovnim faktorima proizvodnje: nekvalifikovanom radnom snagom i prirodnim resursima. Konkurentnost se bazira na niskim cenama što se reflektuje u niskim dohocima. Održavanje konkurentnosti na ovom nivou zavisi od dobrog funkcionisanja institucija, infrastrukture, makroekonomske stabilnosti i zdrave radne snage sa osnovnim obrazovanjem.

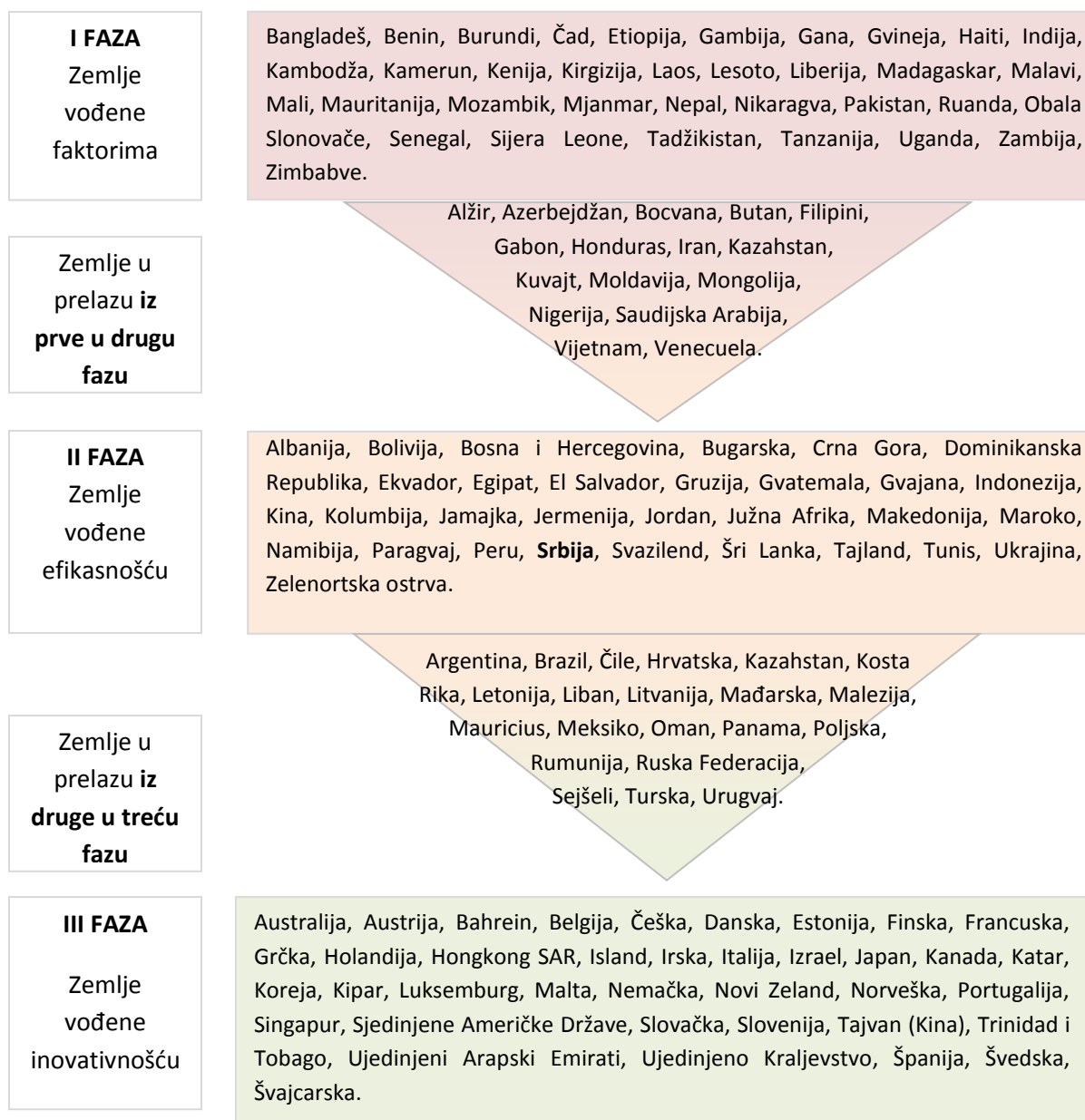
Kako zemlja postaje konkurentnija, raste produktivnost, a i dohoci. *Konkurentnost zemalja počinje da se zasniva na efikasnosti*, gde se razvijaju efikasniji proizvodni procesi i samim tim i kvalitet proizvoda. U ovoj fazi ključni značaj dobijaju veličina i efikasnost tržišta, kako robe tako i rada, što uključuje i sve veću važnost obrazovanja i tehnološke opremljenosti.

Kako se razvijaju proizvodni procesi i raste visina dohotka, zemlja ulazi u stadijum kada više ne može da održava porast standarda ulažući samo u efikasnost. Da bi se održao kontinuitet napretka, proizvodi kojima se konkuriše na tržištu trebalo bi da nudu novina - jedinstveni i sofisticirani. Najviši stepen razvoja zavisi od inovacija, što znači da je *pokretač konkurentnosti pre svega inovativnost*.

Rezultati

Posmatrano po fazama razvoja, prema WEF klasifikaciji navedenoj u metodologiji, sve zemlje se mogu podeliti u jednu od tri (osnovne) grupe ili jednu od pet grupa ako se uzmu u obzir međufaze (zemlje koje su u fazi prelaska iz jedne faze u sledeću). Svake godine pravi se nova klasifikacija zemalja u navedene grupe. Srbija se nalazi grupi zemalja koje su vođene efikasnošću.

Slika 1.2. Zemlje podeljene prema pokretačima konkurentnosti u faze i međufaze 2015-2016. godinu

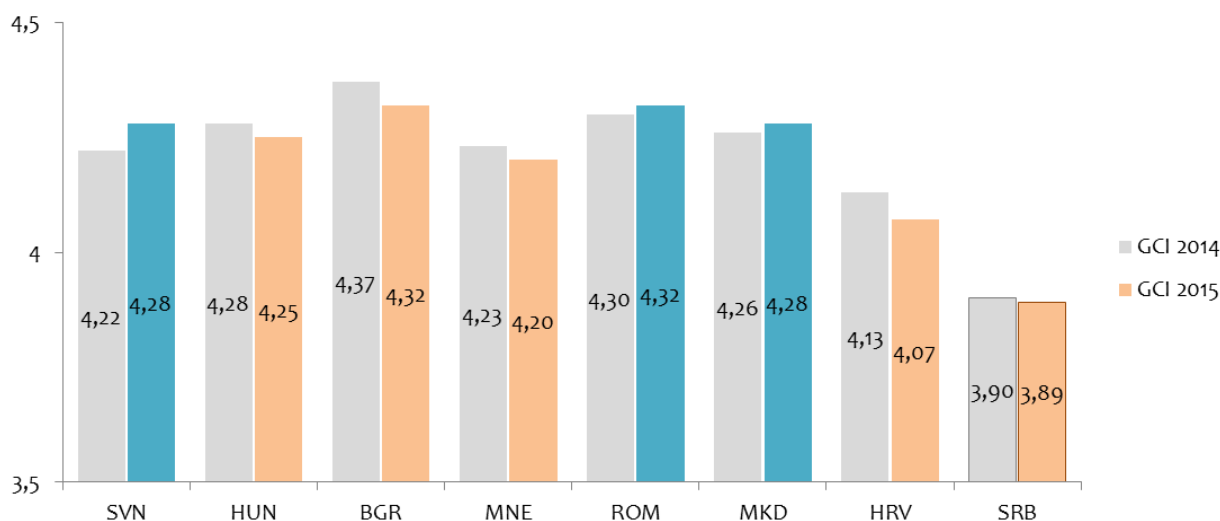

Izvor: Global Competitiveness Report 2015—16

Prema Globalnom izveštaju o konkurentnosti za 2015–2016. godinu **Švajcarska je na prvom mestu**, na kom se nalazi od 2009. godine. Na drugom mestu se nalazi Singapur, zatim Sjedinjene Američke Države (3) i Nemačka (4). Gledano u okviru Evropske unije, pored Nemačke, najkonkurentnije zemlje su Holandija (5), Finska (8), Švedska (9) i Ujedinjeno Kraljevstvo (10). Na najlošijoj poziciji u okviru EU nalazi se Grčka, na 81. mestu od 140 zemalja. Vrednosti globalnog indeksa konkurentnosti za 2014-2015. godinu se kreću **od 5,76 (Švajcarska) do 2,84 (Gvineja)**.

Srbija se 2015. godine nalazi na 94. mestu, sa vrednošću GCI od 3,89. To znači da je Srbija na istom mestu kao i u prethodnom globalnom izveštaju o konkurentnosti (94. mesto). Što se zemalja u regionu tiče, Bosna i Hercegovina je najlošije pozicionirana, na 111. mestu, Među zemljama u okruženju najbolje je pozicionirana Rumunija (53), zatim Bugarska (54. mesto), Slovenija (59), pa Makedonija (60), Mađarska (63), Crna Gora (70) i Hrvatska (77).

Grafik 1.1. Poređenje globalnog indeksa konkurentnosti Srbije i zemalja u okruženju za 2015. i 2016. godinu

Napomena: Plava boja označava da je došlo do porasta vrednosti indeksa za datu zemlju, dok narandžasta označava da je došlo do pada vrednosti indeksa, a siva da je indeks ostao jednak u prvoj i drugoj posmatranoj godini.

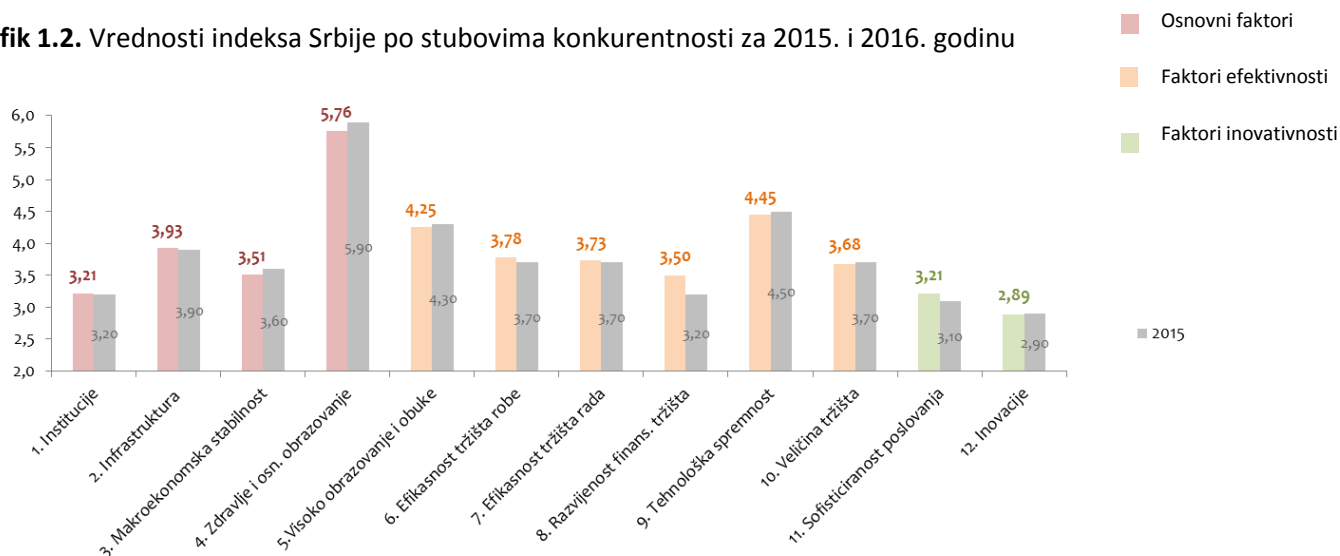
Izvori: Global Competitiveness Report 2014–15, Global Competitiveness Report 2015–16

U prethodnom delu su izloženi sumarni indeksi konkurentnosti. U okviru svakog Globalnog izveštaja o konkurentnosti, predstavljaju se i vrednosti po pojedinačnim stubovima konkurentnosti. Upoređujući indekse, odnosno ocene za svaki od stubova za 2015-2016. godinu, Srbija **najvišu ocenu (5,9) beleži u 4. stubu** – Zdravlje i osnovno obrazovanje. Na drugom mestu po visini indeksa u Srbiju je Tehnološka spremnost, koja nosi ocenu 4,5. Slabije ocene su Srbiji dodeljene za oblasti Visoko obrazovanje i obuke (4,3), Infrastruktura (3,9), dok je najlošije ocenjena oblast Inovacije indeksom od 2,9.

U pogledu promena u odnosu na prethodnu godinu, Srbija je najveći napredak ostvarila u oblasti Razvijenost finansijskog tržišta – za 0,27 indeksnih poena u poređenju sa prethodnom, 2014. godinom; pored ovoga je još u tri oblasti došlo do povećanja indeksnih poena, i to: Infrastruktura (0,06), Efikasnost tržišta robe (0,04) i Efikasnost tržišta rada (0,01), a u ostalim oblastima je zabeležen pad indeksnih poena. Najveći pad vrednosti indeksa je u oblasti Sofisticiranost poslovanja (-0,13 indeksnih poena), zatim -0,09 u stubu Makroekonomske stabilnosti, Institucije su izgubile -0,03 indeksna poena, a neznatan pad je zabeležen u domenu Zdravlja i osnovnog obrazovanja (-0,02), Visokog obrazovanja i

obuka (-0,02), Tehnološke spremnosti (-0,02), Veličine tržišta (-0,02), a najmanji pad vrednosti indeksnih poena je u domenu Inovacija (-0,01).

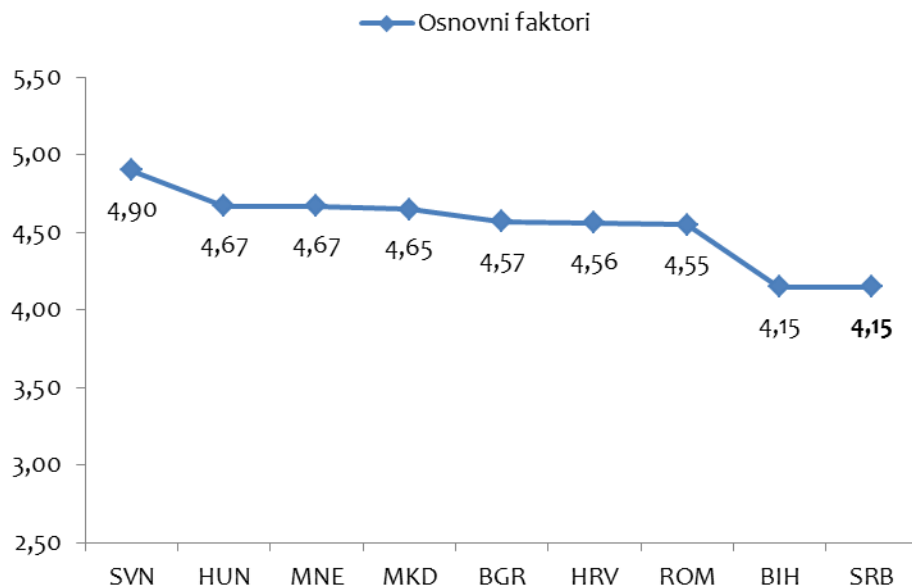
Grafik 1.2. Vrednosti indeksa Srbije po stubovima konkurentnosti za 2015. i 2016. godinu

Izvor: Global Competitiveness Report 2013—14, Global Competitiveness Report 2015—16

Godišnji Globalni izveštaj o konkurentnosti svaku zemlju analizira po faktorima koji su pokretači konkurentnosti, a u koje spada 12 stubova konkurentnosti. **Osnovni faktori** (institucije, makroekonomska stabilnost, infrastruktura, zdravlje i osnovno obrazovanje) primarni su za konkurentnost u zemljama koje se nalaze na niskom stepenu ekonomskog razvoja, odnosno, čija je konkurentnost cenovna i zasniva se na sirovinama. Ocena osnovnih faktora za Srbiju je najslabija u regionu, a na listi od 140 zemalja, Srbija je na 96. mestu kada se posmatraju samo osnovni faktori konkurentnosti.

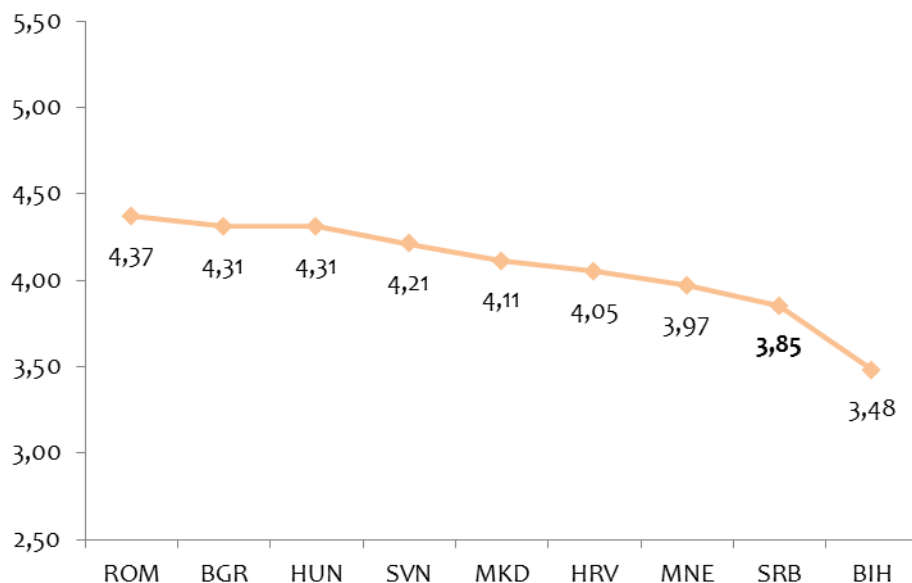
Grafik 1.3. Poređenje Srbije i zemalja u okruženju prema oceni osnovnih faktora, za 2015. godinu

Izvor: Global Competitiveness Report 2015—16

Zemlje iz regiona koje su u drugoj fazi, odnosno zemlje koje se vode efikasnošću su Bosna i Hercegovina, Bugarska, Makedonija, Crna Gora i Srbija. S druge strane, Mađarska i Hrvatska nalaze se u prelaznoj fazi između zemalja vođenih efikasnošću i zemalja vođenih inovativnošću, a Slovenija je u fazi zemalja vođenih inovativnošću. Kada se ocenjuju **faktori efikasnosti**, u obzir se uzima nekoliko indikatora: kvalitet visokog obrazovanja, efikasnost tržišta robe i tržišta rada, razvijenost finansijskog tržišta, tehnološka spremnost i veličina tržišta. Slično kao i u pogledu osnovnih faktora, Srbija zauzima slabu poziciju u regionu, a najbolje je ocenjena Rumunija. Na listi od 140 zemalja, Srbija se prema faktorima efikasnosti nalazi na 83. mestu.

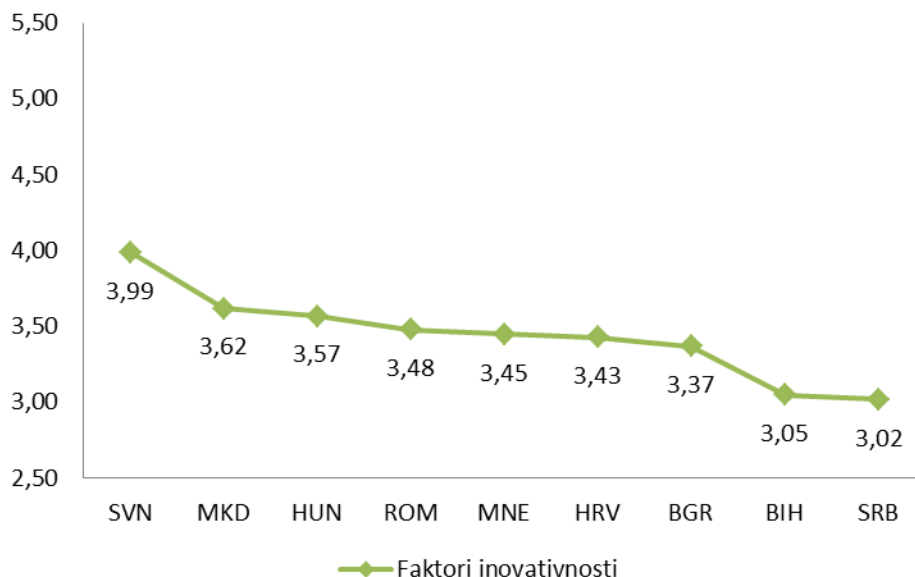
Grafik 1.4. Poređenje Srbije i zemalja u okruženju prema oceni faktora efikasnosti, za 2015. godinu

Izvor: Global Competitiveness Report 2015—16

Faktori inovativnosti, odnosno **inovativnost** i **sofisticiranost poslovanja**, rukovode ekonomijom koja je na visokom stepenu razvoja, gde je razvoj vođen efikasnošću prešao u sledeći stepen tako što je životni standard dostigao tačku posle koje je moralo da se pređe na jedinstvene proizvode da bi se održao kontinuitet rasta. Srbija je u ovoj oblasti ocenjena najslabije od svih zemalja u okruženju i zauzima 125. mesto od 140 zemalja.

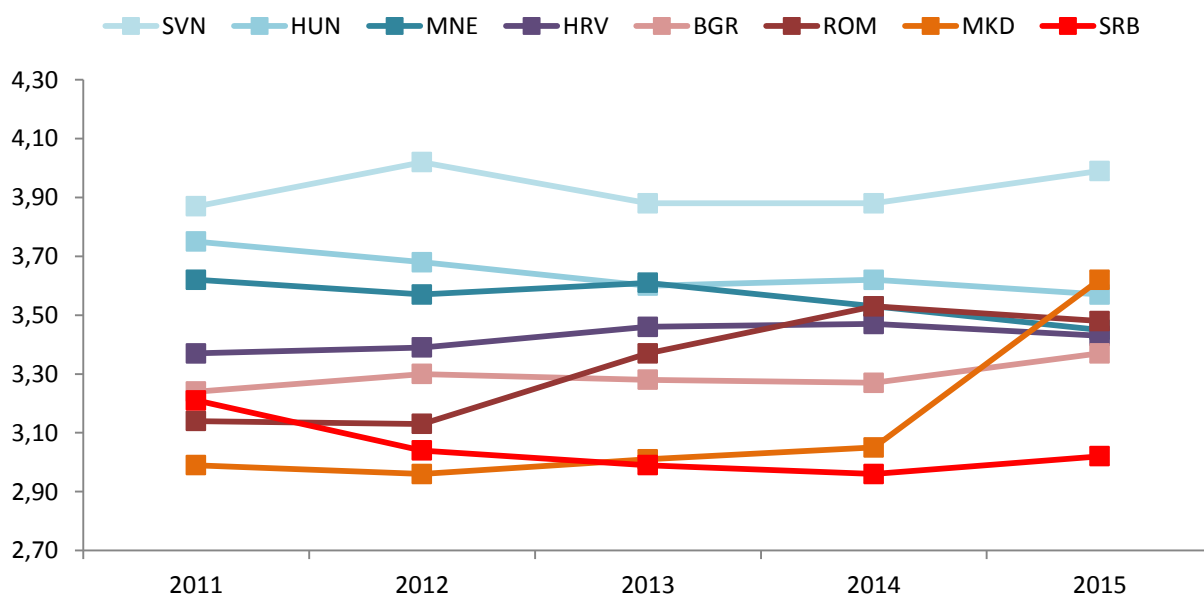
Grafik 1.5. Poređenje Srbije i zemalja u okruženju prema oceni faktora inovativnosti, za 2015. godinu

Izvor: Global Competitiveness Report 2015—16

Vrednosti indeksa faktora inovativnosti za Srbiju su izrazito niske za 2016. godinu, situacija se promenila po pitanju retrospektive od pet godina (2011—2016), u odnosu na prethodni prikaz. U 2011. godini faktori inovativnosti za Srbiju su imali vrednost 2,99, zatim 2,96 u 2012. godini, da bi 2013, 2014. i 2015. došlo do ponovnog porasta. Posmatrajući zemlje u okruženju, ne postoji jedinstvena dinamika. Najveći porast u poslednjih pet godina ima Makedonija (2010. 105. mesto, a 2015. 62.), a Srbija se gotovo vratila na isti rang kao 2011. godine (95. mesto 2011, 94. mesto 2015).

Grafik 1.6. Indeksnе vrednosti faktora inovativnosti Srbije i zemalja u okruženju u periodu 2011—2016. godina

Izvor: Global Competitiveness Report 2011—12, Global Competitiveness Report 2012—13, Global Competitiveness Report 2013—14, Global Competitiveness Report 2014—15, Global Competitiveness Report 2015—16

Sa druge strane, postoje određeni indikatori koji su dobro ocenjeni za Srbiju i predstavljaju njene komparativne prednosti. Iz pojedinačnih ocena po dimenzijama vidi se da Srbija najbolje rezultate beleži u osnovnim faktorima, pre svega u domenu zdravlja i osnovnog obrazovanja, kao i u oblasti troškova otpremnina, fiksne telefonije i brzine interneta.

Tabela 1.1. Indikatori označeni kao konkurentne prednosti Srbije za 2015. godinu

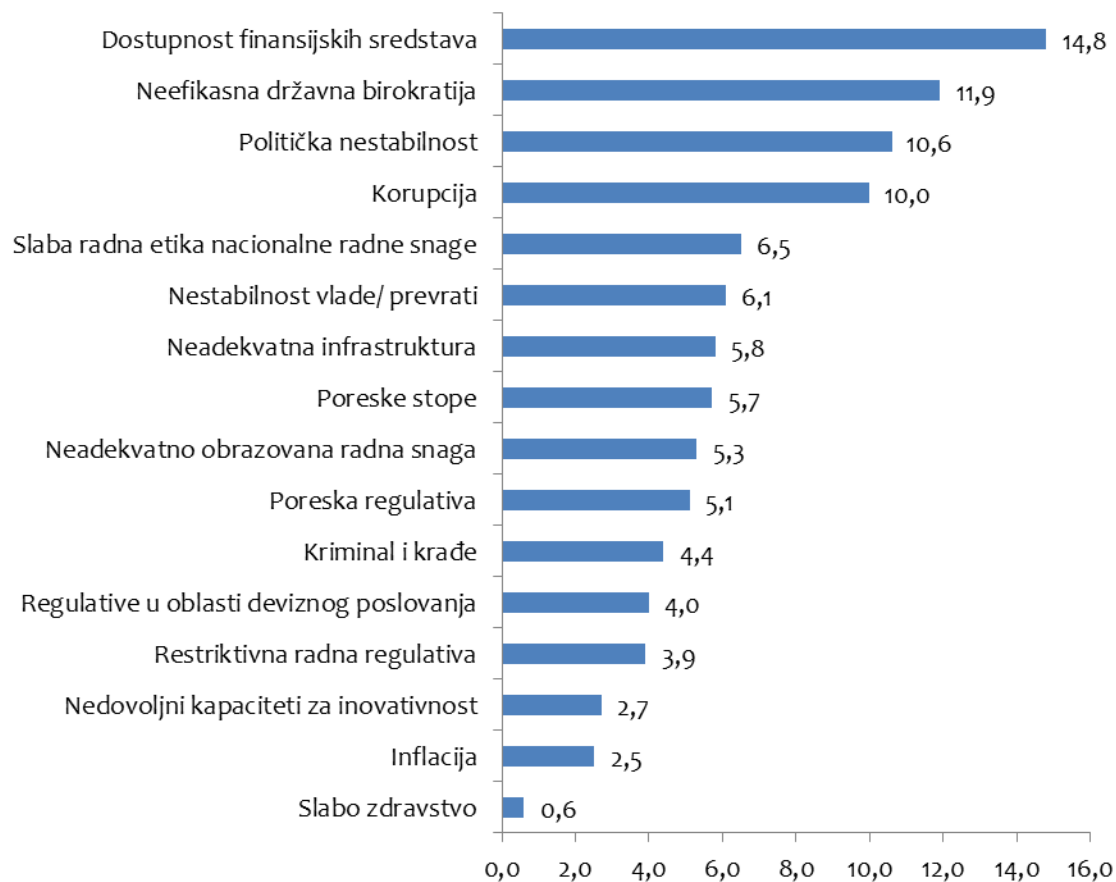
STUB	INDIKATOR	POZICIJA
1. Institucije	Zaštićenost investitora	32
2. Infrastruktura	Fiksna telefonija (broj linija na 100 stanovnika)	25
3. Makroekonomsko okruženje	Inflacija, godišnja promena u %	1
4. Zdravlje i osnovno obrazovanje	Pojava tuberkuloze na 100.000 stanovnika	39
	Uticao tuberkuloze na poslovanje	31
	Uticao HIV/AIDS-a na poslovanje	15
	Učestalost HIV-a (procenat odraslog stanovništva)	1
	Smrtnost odojčadi (broj umrlih na 1000 rođenih)	40
5. Visoko obrazovanje i obuke	Tercijarno obrazovanje, bruto %	45
	Kvalitet edukacije u domenu matematike i naučnih predmeta	48
6. Efikasnost tržišta robe	Uvoz, postotak od BDP	50
7. Efikasnost tržišta rada	Fleksibilnost određivanja plate	50
	Troškovi otpremnine (broj nedelja plate)	17
9. Tehnološka spremnost	Fiksni internet (broj pretplatnika na 100 stanovnika)	50
	Mobilne širokopoljasne pretplate na 100 stanovnika	41
	Brzina interneta, kb/s po korisniku	26
10. Veličina tržišta	Izvoz, postotak od BDP	50

Izvor: Global Competitiveness Report 2015-16

Jedan od rezultata WEF istraživanja je i lista teškoća koje preduzetnici navode kao najveće prepreke u svom poslovanju. Izvor podataka je Anketa rukovodilaca, u kojoj je ispitanicima bilo ponuđeno 15 faktora od kojih je trebalo da izaberu 5 za koje smatraju da stvaraju najveće probleme u poslovanju u toj zemlji i da ih ocene od 1 do 5. Na grafikonu 1.10 prikazani su rezultati za Srbiju za 2014. godinu.

Grafik 1.9. Faktori koji stvaraju najveće probleme u poslovanju u Srbiji za 2015. godinu, % odgovora

Izvor: Global Competitiveness Report 2015—16

Kada izlazi izveštaj?

Jednom godišnje, početkom septembra.

Gde se mogu pronaći podaci?

Na internet stranici: www.weforum.org.

Ko su partneri u Srbiji?

Fond za razvoj ekonomske nauke - FREN, Beograd